

RASKRINKAJ INTENCIJU

(Hiper-hašija)

I/

Osvestitelj pita:

1. Kritikujući, može li se autoru reći: *vi ne želite to, nego ovo?*
2. Mogu li mu se pripisati namere?
3. Može li mu se prigovoriti da nije svestan *svojih pravih namera?*
4. Smem li se drznuti da preuzmem ulogu „osvestitelja“?
5. Jesu li namere – želje – samo ono što je u stvaraocu osvešćeno, samo ono za šta *zna?*
6. a) Ne postoje li i *tajne* namere, i b) da li je ta tajna toliko sveta da može da opravda i spase realizacije, kada su nezadovoljavajuće?
7. Smem li tvrditi: imam uvid u namere, kojih ste vi, autore, nesvesni?
8. Smem li i tu, na toj navodno samo vašoj teritoriji, da vam solim pamet?

II/

Intencija čitaoca

Jer – pređimo na ti – nisi svestan svega što si uneo u delo. Objekat tvoje svesnosti premašuje tvoje sposobnosti da svest o delu – pa makar slovalo ono, sudeći po većinskom, „*opštem*“ mnjenju, za *tvoje* – artikulišeš, ispoljiš.

Možeš samo da veruješ – u šta ja, čitalac, sa svakim pravom sumnjam – da si, time što si neopozivo autorski artikulisao delo, istovremeno artikulisao sve načine njegovog osvešćivanja. Čitajući tvoje delo, uviđam da si hteo mnogo više nego što si u stanju da priznaš, više nego što si svestan, *više od sebe*. U ono što možda smatraš samo-svojom intencijom, uviđam, umešao se niz tuđih intencijâ. A pre svih: intencijâ same forme koju ti, prelistavajući tekst pred štampu, naknadno uočiš, pod injunkcijom trećeg, i lagodno je sebi *pripíšeš*

u tom gestu *naknadnog pripisivanja* – bolje rečeno: *pripisivanja u toku* – nema ni trunke *mauvaise foi* – koju na primer uočavam kod sebe, kada sam, prelistavši loš broj *Beogradskog književnog časopisa*, odlučio da pare koje bih na njega potrošio propijem

i sasvim si – s pravom, bez obzira na hronološku hijerarhiju – našao za shodno da prednost daš intenciji tog čitaoca u sebi. A ja ću – ako se slažeš (kako glumim da govorim kao da moj govor zavisi od tvog pristajanja!) biti još gori „osvestitelj“ i izreći ću sledeću nepodnošljivu sentenciju:

Nema *intencije* koja nije intencija čitaoca.

III/ Poticaj, sudelovanje forme

Izvori dela nisu u *tebi*, u *tvom* životu, već u veštini pisanja koju na svoj način sprovodiš, čijem se dejstvu na svoj način – najzad, svojim telom, prepuštaš; za čiju se raspoloživost neprestano boriš. Ako se to o čemu pišeš, primera radi, *dogodilo* (*Držati se činjenica* ^{Agota Kristof, Velika sveska}), sam taj događaj, njegov odnos sa tobom koji si ga doživeo (dok još nisi bio pisac) nevažan je: bitna je jedino tvoja, koliko god arbitrarna procena da je taj *događaj* dovoljan povod, *krinka* da se prepustiš pisanju.

Ali nakon što se ušlo u pisanje, povod gubi svaku relevantnost, prelazi u anegdotu. Sve što opstaje je sposobnost pisca (ne tebe) da se nosi sa pisanjem, jedno neprepričljivo vreme. I jedno neodređeno, uvek proigravano, obećanje dela.

Međutim, čak i onda kad, u okviru same *veštine*, autor *namerava* da primeni izvesne poetičke postupke, kad želi da svesno stvara prema retoričkim preceptima (meta-pisati), materijal i instrument sprovođenja te želje, *retorika*, aktivno reaguje na postupak koji autor želi da primeni. I samim tim što povede tok pisanja, destituiše mu intenciju, ništi njenu zadatost (*zadrtnost*) i unikatnost posredstvom i opštošću jezika, njegovom navodnom aleatornošću

– *aleatorno* je ime koje sam mu ja dao; kažem: to je ono što *ja nisam uzrokovao* –

a zapravo dubokom i apersonalnom unutarjezičkom intencionalnošću.

Građa sudeluje u stvaranju, otima nameru, uskraćuje prevlast tvorcu, onom koji je *dobio* ideju (a kako da se ne zapitamo: od čega ju je dobio?). Za građu je ideja, koncept, pekićevski rodoslov glavnih junaka, perekovska sveska sa zadacima, *autopoetika* (pleonazam!), samo *izgovor* – ni u kom slučaju *objašnjenje*, odgonetka, koja bi denuncirala nekakav totalitet. Stvaranje mita intencije treba pripisati čitaocu: najpre onom čitaocu u autoru, a potom onom trećem, bezimenom, koji na taj način želi da stvori svojevrsnu kosmologiju, teologiju. I ta mu namera uspeva.

IV/ Rayon

U podređenoj si poziciji kada čitaš prve verzije svog *još-ne-dela*. Ali nisi podređen *sebi* (ličnosti autora), već procesu pisanja kojem si sebe potčinio. Kao što sada neke partije tek-

sta precrtavaš, autoritativno – bio bi u stanju, kao Prust, svakako da precrtaš i partije tekstova koji ti ne pripadaju, koji se tebi ne pripisuju – samo da si ih sebi proturio kao *svoje* – ili: *da ti ih je neko pripisao*. (praviš se da) Ne znaš, precrtavajući, da ne ostaješ veran svojoj ideji, već nedvojbeno, neodoljivoj injunkciji retorike – čiji si određeni model izabrao. Jer sve što si želeo (sve što je bila tvoja namera) bilo je da, pod krinkom da hoćeš da pišeš o svojim nebrojenim, neumereno banalnim povodima, uđeš u pisanje sâmo.

Naknadno, après coup, to je ta blanšoovska reč koju čak i pripit podvlačim kod Prusta *Contre Sainte-Beuve*. A on je koristi na primeru Balzakove intencije:

telle partie de ses grands cycles ne s'y ^[dans la comédie humaine] est trouvée rattachée qu'*après coup*^{213*}

Paralelno iščitavam kako se Beket postepeno odricao svojih ranijih delâ; uporedo sa radom na sužavanju leksike kasnijih. Čitalac *naknadno* u autoru uviđa – moment balzakovske *trouvaille* – kakvo bi ustrojstvo mogao da prida svom delu: *spolja*, iz ugla čitaoca koji se, pred svojom knjigom, pita o njenim datostima: „šta ovo delo za mene predstavlja? Gde da je stavim na policu a da privlači – svojoj vrednosti srazmernu – pažnju?“ Ali taj čitalac, pošto sadrži i autora u sebi, pita se i o mogućnostima te knjige, nastojeći da *izgleda*, da *dočara* kako je ta *spolja* uobličena *Ljudska komedija* strukturirana ne samo *iznutra*, već i *anteriorno odluci o njenom strukturiranju*, anteriorno pisanju samom. Evo trenutka *upada* čitaoca u autorstvo, upada koji prerasta u intenciju – koja se realizuje, doduše, retroaktivno.

Prust očigledno žali što je *namera* koja je dovela do *Ljudske komedije* bila *naknadna* i *slučajna*: ove dve reči najbolje rezimiraju model čitalačke intencije o kojem, ovde, ti i ja polemišemo. (Slučajna namera!)

La sœur de Balzac nous a raconté la joie qu'il éprouva le jour où il eut cette idée, et je la trouve aussi grande ainsi que s'il l'avait eue avant de commencer son œuvre. C'est un rayon [rayon čitam, ne bez uticaja Rusela, i kao *zrak* i kao *policu*] qui a *paru* [rayon se pojavio, iskr-sao, ušao u polje čula: *spolja*, a nije *bio primena, izvršenje, effet* neke *namere, iznutra*], qui est venu se poser à la fois sur diverses parties ternes jusque-là de sa création, les a unies, fait vivre, illuminées, mais ce rayon *n'en est pas moins parti de sa pensée*.^{213-214**}

To je *un rayon* (jedan nepoznati, neidentifikovani, ne-autorski *rayon*) koji se *pojavi*, kaže Prust, iskr-sao sam od sebe, a ne koji je autor *uzrokovao*. Na taj *rayon* je reagovao iz korena preosmišljavajući, na drugi način čitajući, donekle, *ponovo pišući* dotad napisano delo. *Dakle*: IPAK IZNUTRA.

* (...) izvesni deo njegovih velikih ciklusa tek je naknadno priključen *Ljudskoj komediji*

** Balzakova sestra nam je pričala kako se obradovao onog dana kad mu je ta zamisao pala na pamet, a ja smatram da ona i dalje znači kao da ju je dobio i pre nego što je započeo s pisanjem. Taj *zrak* se *pojavi*, došao da obasja razne mračne delove njegovog stvaranja, sjedinio ih je, oživeo, obasjao, *ali i taj zrak je bez obzira na to potekao iz njegove misli*

V/ Krinka samočitaoca Tekst-alibi

Nastavljaš da pišeš upravo da bi zadovoljio tog neuhvatljivog čitaoca u sebi, koji je uvek za korak ispred tebe; tog samo-čitaoca koji te, oslobođen stega tvog tela, nehajno prelistava, štampanog i ukoričenog, sa olovkom. A kad uvidi da na marginama nema više mesta, odlučuje da svoju *hašiju*, svoj legitimni i kompetentni super-komentar, nastavi da piše u praznoj svesci.

Ako u ikakvoj *veštini* napreduješ, sasvim sigurno napreduješ u veštini *čitanja*, pa bilo ono i *samo-čitanje*. Pročitaj, eto, opet! *Tout relire!* carte postale. Videćeš kako će tekst u toku čitanja, sam od sebe, da naraste.

Intencija, kao čitaoca, ne može da prestane da me opsega: sam sebe prisiljavam da je pripišem tekstu, ako već ne mogu autoru – s kojim sam, iako osporavam njegovo integralno postojanje, nezavisno od mene, na *Ti* – pozivajući se na nepersonalne, arhetipske intencije. Imperativ koji pridajem intenciji, opseg i opštost koje joj iz čefa dajem, prerasta (sam od sebe, *inercijom*; moja početna namera s tim više nema nikakve veze) u *zahtev za stvaranjem autora*. To je moj trijumf: upravo ja sam se izbio da mi se otkrije ko je to, u krvi i mesu, autor. A onda sledim sve stupnjeve sanktifikacije (logične, još ako je reč o nekom živom): namičem oreol oko autorove patvorene glave, vajane prema mom liku; miropomazim ga; navodim ga da primi jedno *duhovno-literarno* ime. Najzad, svako štivo koje se tom fantastičnom, uklesivom imenu-i-prezimenom pripisuje, podređujem njegovoj *hagiografiji*, koju samo nazirem. A tekst, taj do mene dospeli apokrif, samo je, u toj novoj mitologiji, izgovor (*subterfuge*), *krinka* da mu zagvirim u *rukopis*, u svesku u kojoj je svedeno, telegrafski, u prolazu, u žurbi, na brzu ruku ispisao *siže* teksta – *sujet*, uz (u didaskalijama) uputstvo *kako ga dočarati*, kako ga se dosledno *držati*.

(Ne čitam: sanjam o tom arhitektu, *alefu*, toj neopipljivoj borhesovštini, antimateriji iz koje je – pa nije valjda *od* autora? – poteklo *sve*; kojom se može objasniti *sve*: pa da konačno prestanem sa čitanjem: tim zanovetanjem, tom – ah odveć zamornom – parabolom spoznavanja).

*

okvirna lektira

Proust, *Contre Sainte-Beuve*

Pekić, *U traganju za zlatnim runom*

Perec, *Le cahier des charges de La vie mode d'emploi*